

Den næste sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om ændringer i toldloven og i lov om forskellige forbrugsafgifter.

(Anden behandling af lovforslaget (nr. 136) findes i tidenden sp. 5082).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Lovforslaget

vedtoges enstemmigt med 134 stemmer.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om fremme af bevægeligheden på arbejdsmarkedet [af Axel Kristensen m. fl.].

(Lovforslaget (nr. 169) findes i tillæg A. sp. 2263, fremsættelsen i tidenden sp. 3959).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Arbejdsministeren (Erling Dinesen): Det lovforslag, som repræsentanter for partiet venstre har fremsat, går ud på, at kollektive overenskomster, hvorved det bestemmes, at adgangen til at udføre et arbejde skal være betinget af bestemte faglige kvalifikationer, som ikke kræves opfyldt i lovgivningen eller i administrative bestemmelser fastsat i henhold til lov, skal være ugyldige. Det hedder endvidere i lovforslaget, at organisationsstrukturen ikke må være nogen hindring for adgangen til at udføre et arbejde.

De forhold, som lovforslaget tager sigte på, vedrører altså de kollektive overenskomsters indhold og organisationsstrukturen. Det, der lægges op til, er, at man på meget afgørende punkter skal gribe ind i den aftalefrihed mellem arbejdsmarkedets organisationer vedrørende løn- og arbejdsvilkår, som det hidtil har været fundet rigtig og rimeligt at overlade til disse orga-

nisationer. Lad mig med det samme sige, at jeg mener, der skal være konstateret store mangelfuldheder ved dette system, for at det kan begrunde et så fundamentalt indgreb som det, der her foreslås.

De spørgsmål, som omhandles i det foreliggende lovforslag, blev omend under en noget anden form rejst under den forespørgselsdebat, der fandt sted i Folketinget den 28. maj 1964. Forholdet var dengang det, at repræsentanter for partiet venstre og det konservative folkeparti spurgte statsministeren, om han ville formidle, at arbejdsmarkedets hovedorganisationer optog forhandlinger med henblik på afskaffelse af overenskomstmæssige bestemmelser, der hindrer eller begrænser adgangen til at udføre et arbejde, og for at sikre, at vor organisationsstruktur heller ikke bevirker en sådan begrænsning. Der fandt dengang en udførlig debat sted her i tinget om hele denne problemstilling, en debat, der, så vidt jeg kan se, resulterede i, at der ikke i Folketinget kunne opnås flertal for, at regeringen på dette område burde tage et initiativ over for hovedorganisationerne, idet man fandt, at der allerede var en sådan positiv udvikling i gang, at det var naturligt at lade denne få et naturligt videre forløb uden restriktive indgreb.

Ved fremsættelsen af det lovforslag, vi nu har til behandling, henviste ordføreren for forslagsstillerne til, at formålet med lovforslaget er at fremme produktionen og dermed give grundlag for den størst mulige forbedring af levestandarden. Vi kan formentlig alle være enige om det ønskelige heri. Regeringen er imidlertid af den opfattelse, at det foreliggende lovforslag ikke er et egnet middel til at fremme dette formål og til i det hele at lette de spørgsmål, som forslaget tager sigte på. Baggrunden for forholdene på arbejdsmarkedet på dette område er bestemmelsen i § 4, stk. 1, i hovedaftalen af 1960 mellem Dansk Arbejdsgiverforening og Landsorganisationen De samvirkende Fagforbund. Det hedder heri, at parterne er enige om, at arbejdsgivernes ret til at lede og fordele arbejdet og til at anvende den efter deres skøn passende arbejdskraft skal udøves på en over for arbejderne forsvarlig måde, og således at arbejderne overenskomstmæssige rettigheder ikke krænkes.

[Arbejdsministeren.]

I lighed med septemberforliget af 1899 fastslår hovedaftalen altså arbejdsgivernes ret til til enhver tid at anvende den efter deres skøn passende arbejdskraft. Men der kan naturligvis ske en indskrænkning af denne arbejdsgiverrettighed, såfremt der mellem arbejdsgivere og arbejdere er truffet udtrykkelig aftale herom ved særlige overenskomstbestemmelser, eller såfremt der på vedkommende område har udviklet sig kutymemæssige regler med tilsvarende indhold. I det omfang sådanne regler findes, vil de som hovedregel være begrundet i ønske om at sikre en fagmæssigt forsvarlig udførelse af arbejdet, og at det kræver folk med bestemte faglige kvalifikationer.

Det skal imidlertid ikke bestrides, at der på områder, hvor sådanne bestemmelser findes, i nogle tilfælde er opstået visse problemer med hensyn til arbejdskraftens bevægelighed. Jeg tror derimod, at forslagsstillerne har en helt overdreven fornemmelse af de bånd på bevægeligheden og udviklingen, som man mener udgår fra de her debatterede forhold. Jeg er da med forslagsstillerne helt enig i, at det moderne udviklingssamfund med stadige og hurtige tekniske og erhvervsmæssige forandringer, som vi er vokset ind i efter den anden verdenskrig, stiller stadig øgede krav også til bevægeligheden på arbejdsmarkedet. Men kan det stå så helt dårligt til med denne bevægelighed? Havde vi kunnet klare de senere års meget kraftige forandringer på arbejdsmarkedet, hvis systemet havde været så ringe, som det fremsatte forslag antyder? Det synes jeg ikke, og det vil jeg meget gerne begrunde lidt nærmere.

Tager man de sidste 10 år, altså perioden fra 1955 til 1965, så voksede arbejdsstyrken i antal med ca. 180.000. Men i kraft af det økonomiske opsving, som satte ind efter 1957, er den samlede beskæftigelse vokset ikke blot med disse 180.000, men med yderligere 70.000 til 250.000, fordi vi i denne periode har reduceret arbejdsløsheden til et minimum. Hele denne vældige opsugning af arbejdskraft er altså sket på et relativt kort åremål, uden at vi egentlig har konstateret særlig mange gnidnings- og strukturvanskeligheder.

Hvis vi særskilt betragter byerhvervenes beskæftigelsesforhold, bliver væksten og

ændringerne endnu tydeligere. Lad mig nævne, at landbruget siden 1955 har formindsket sin beskæftigelse med godt 100.000 personer. Heroverfor står altså en vækst i byerhvervenes beskæftigelse på 350.000 eller med rundt regnet 25 pct. i løbet af denne 10-årige periode. Da de fra landbruget afgivne og de tidligere arbejdsløse helt overvejende var at finde blandt de ikke-faglærtets gruppe, synes den påviste udvikling at tyde på en ganske veludviklet evne til tilpasning uanset tidligere fagligt tilhørsforhold.

Jeg mener også at kunne sige, at organisationerne selv i høj grad er opmærksom på de spørgsmål, der står i forbindelse med arbejdskraftens bevægelighed. Hvad angår forholdene f. eks. inden for jernindustriens område, kan jeg nævne, at arbejdskraften her er organiseret inden for Centralorganisationen af Metalarbejdere i Danmark; det er en sammenslutning af 23 forbund, der i alt tæller over 160.000 medlemmer.

De 3 største forbund inden for Centralorganisationen er Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund med ca. 80.000 medlemmer, Dansk Arbejdsmands- og Specialarbejderforbund med 50.000 medlemmer, og Kvindeligt Arbejderforbund med 16.000 medlemmer. Mellem disse organisationer består der ingen problemer med hensyn til arbejdskraftens bevægelighed. De er alle omfattet af den overenskomst, der er indgået mellem Centralorganisationen og Sammenslutningen af Arbejdsgivere inden for Jern- og Metalindustrien i Danmark. Hertil kommer, at forbundene inden for Centralorganisationen indbyrdes har indgået en række aftaler, der fremmer bevægeligheden derved, at medlemmer af det ene forbund kan overgå til det andet forbund. Disse aftaler omfatter bl. a. ikke-faglærte arbejdere, der har opnået sådanne færdigheder, at de sammen med faglærte eller selvstændigt udfører arbejde af samme faglige karakter, som hidtil normalt er udført af faglærte arbejdere.

Om uddannelsesforholdene for arbejdere i jern- og metalindustrien kan jeg i øvrigt nævne, at de gældende overenskomster åbner mulighed for, at ikke-faglærte kan få faglig anerkendelse uden aflæggelse af svendeprøve. Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund har således 4.000 med-

[Arbejdsministeren.]

lemmer, der ikke har svendebrev, men som har betegnelsen „tillært“ på de grænseområder, hvor de er beskæftigede. Jeg kan yderligere oplyse, at der for øjeblikket inden for jern- og metalindustrien er ca. 5.000 voksne arbejdere, der gennemgår en lærlinguddannelse med forkortet læretid.

Vejen til at lette på de problemer, vi i dag debatterer, går efter regeringens opfattelse dels gennem en videreførelse af organisationernes egne bestræbelser for at smidiggøre forholdene — jeg har lige som eksempel nævnt jernområdet — dels gennem en yderligere udvikling af de uddannelsesforanstaltninger, der blev etableret på grundlag af lovgivningen af 1960 om uddannelse af ikke-faglærte arbejdere. Under den forespørgselsdebat, der, som jeg nævnte det, fandt sted den 28. maj 1964, og hvor man drøftede disse spørgsmål, gav statsministeren udtryk for, at regeringen betragtede det som en påtrængende opgave at fremme en videreudbygning af disse uddannelsesforanstaltninger. I sammenhæng blev der redegjort for de da indhøstede resultater på dette område.

Om den udvikling på dette felt, der siden da har fundet sted, kan jeg oplyse, at der nu er nedsat 23 brancheudvalg, som dækker 85-90 pct. af alle ikke-faglærte arbejdere. Brancheudvalget og uddannelsesrådet for ikke-faglærte har nu tilvejebragt undervisningsplaner for 51 emnerækker med i alt 156 kursustrin. I 1965-66 har der været omkring 13.000 arbejdere på kursus, heraf alene mellem 5.000 og 6.000 inden for bygge- og anlægsgagnene. Gennemførelsen af denne uddannelsesvirksomhed vurderes endog meget højt af arbejdsmarkedets parter og må betragtes som en meget vigtig forudsætning for ekspansion i det danske erhvervsliv.

Samtidig med omtalen af de ikke-faglærtes uddannelse finder jeg grund til at nævne den forsøgsvirksomhed med efteruddannelse af faglærte, der blev påbegyndt i efteråret 1965. Efter denne ordning har arbejdsministeriet givet tilsagn om driftstilskud til omkring 100 kursus omfattende ca. 1.400 faglærte inden for en række fag, f. eks. murerfaget, kemigraf- og litograf-fagene, automekanikerfaget og blikkenslagerfaget.

Jeg vil også gerne nævne, at de af arbejdsministeriet etablerede uddannelser for faglærte og ikke-faglærte har en sådan fleksibilitet, at de vil kunne løse vigtige uddannelsesmæssige opgaver, som den kommende tids tekniske og økonomiske udvikling vil stille.

De to uddannelsessystemer, der i deres opbygning og administration er skåret over samme læst, vil i den takt, de udbygges, kunne supplere hinanden og lette den overgang mellem de forskellige faggrupper, som vil blive en følge af stigende industrialisering og automation.

Man kunne så spørge, om denne virksomhed på voksenuddannelsens område skulle have bevirket, at tilgangen af lærlinge til de forskellige fag er blevet reduceret. Dette har imidlertid ikke været tilfældet. Forholdet har tværtimod været det, at antallet af lærlingeforhold gennem de senere år har været stigende. Jeg vil imidlertid tillade mig at rejse det spørgsmål, om forslagsstillerne har gjort sig klart, hvilke konsekvenser en gennemførelse af deres lovforslag ville kunne få for lærlinguddannelsen. Hvis forholdet bliver det, at ikke-faglærte får adgang til uden videre at udføre arbejde, som hidtil kun har kunnet udføres af personer med en flerårig lærlinguddannelse, må det formodes, at incitamentet til at gennemføre en lærlinguddannelse bortfalder. Resultatet heraf kan, så vidt jeg kan se, blive svigtende tilgang af lærlinge og deraf følgende forringelse af industriens og håndværkets standard og konkurrencemuligheder, som i meget høj grad må bygges på sikkerheden for kvalitetsprodukter.

Jeg har bemærket, at ordføreren for forslagsstillerne særlig har haft sin opmærksomhed rettet på forholdene inden for byggeriet, selv om han i øvrigt har understreget, at de spørgsmål, lovforslaget drejer sig om, er af generel natur. Inden for byggeområdet har den stigende anvendelse af montagebyggeri medført øgede muligheder for at inddrage ikke-faglært arbejdskraft i arbejde, der tidligere blev udført af faglærte. Til belysning af udviklingen kan jeg nævne, at antallet af henholdsvis faglærte og ikke-faglærte arbejdere inden for byggeriet i 1958 udgjorde 50.000 og 17.500, medens de tilsvarende tal for de

[Arbejdsministeren.]

to grupper i 1965 var 55.500 og 29.000 — det vil altså sige en stigning for de faglærte på 10 pct. og for de ikke-faglærte på over 60 pct. Disse tal viser altså, synes jeg, en klar forskydning i retning af øget anvendelse af ikke-faglært arbejdskraft inden for byggefagene.

Den periode, jeg har omtalt — altså fra 1958 til 1965 — har samtidig været præget af en væsentlig stigning i byggefagenes produktivitet. Lad mig nævne, at antallet af beskæftigede pr. million kroner bruttoinvestering i nybyggeri opgjort i faste priser udgjorde i 1958 27, i 1960 23, i 1963 21 og i 1965 17. En af årsagerne til denne stigende arbejdsproduktivitet er montagebyggeriets tiltagende omfang, idet forholdet er det, at arbejdskraftforbruget ved opførelse af en lejlighed i montagebyggeri kun udgør $\frac{1}{3}$ af arbejdskraftforbruget ved opførelse af en lejlighed i muret etagebyggeri. Om forholdet mellem traditionelt byggeri og montagebyggeri kan jeg i øvrigt oplyse, at i 1960 var kun 5 pct. af boligbyggeriet montagebyggeri, medens i 1965 ca. 20 pct. af boligbyggeriet blev udført som montagebyggeri, og i år formodes montagebyggeriets andel at blive endnu større.

Den udvikling, jeg har redegjort for, har samtidig medført, at håndværkerudgifterne i den del af det sociale etagebyggeri, der udføres som montagebyggeri, gennem de sidste år er steget væsentligt mindre end byggeomkostningsindekset.

Endelig vil jeg gerne fremhæve, at den udvikling, jeg har omtalt, yderligere er blevet forstærket af den høje beskæftigelse, der har præget arbejdsmarkedet i de senere år. Ledighedsprocenten blandt arbejdsløshedsforsikrede arbejdere, der i gennemsnit for året 1960 var 4,3 pct., var i 1964 faldet til 2,5 pct. og i 1965 til 2 pct. Det forekommer mig, at denne meget lave ledighed i sig selv er udtryk for, at der ikke findes arbejdskraft, der på grund af manglende bevægelighed på arbejdsmarkedet bliver hindret i at opnå beskæftigelse i eller at overgå til anden beskæftigelse. Må jeg i denne forbindelse minde om, at også en stærk bevægelighed kan indebære problemer for erhvervslivet. Jeg mindes i hvert fald, at regeringen har været udsat for kraftige

anmodninger om bistand, da mange slagteriarbejdere i en periode havde forladt slagterierne for at tage beskæftigelse i bygge- og anlægssektoren.

Til slut vil jeg gerne pege på et særligt, men efter min mening ikke uvæsentligt aspekt af denne sag: Den frihed, arbejdsmarkedets organisationer hidtil har haft til selv at regulere disse forhold, er i nøje overensstemmelse med reglerne i ILO-konventionen af 1948 om foreningsfrihed og beskyttelse af retten til at organisere sig, som dette folketing ratificerede i 1951. I denne konventions artikel 3 udtales det, at „arbejder- og arbejdsgiverorganisationer er berettiget til selv at udarbejde deres love og bestemmelser, til i fuld frihed at vælge deres repræsentanter, til at ordne deres administration og virksomhed samt til at udforme deres programmer“. I artiklen siges det videre, at „offentlige myndigheder skal afholde sig fra enhver indblanding, som kan begrænse denne ret eller som kan hæmme organisationerne i deres lovlige udøvelse heraf“. I konventionens artikel 8, der omhandler spørgsmålet om forholdet mellem den nationale lovgivning og de ved konventionen hjemlede rettigheder, fastsættes det yderligere, at den nationale lovgivning ikke må svække de ved konventionen hjemlede garantier og ej heller må anvendes på en sådan måde, at disse garantier forringes. Jeg tror derfor ikke, at det foreliggende lovforslag vil kunne gennemføres, uden at man kommer i strid med denne konvention.

Som jeg tidligere har sagt, er regeringen af den opfattelse, at det foreliggende lovforslag ikke er egnet til at fremme den bevægelighed på arbejdsmarkedet, som ligger forslagsstillerne så stærkt på sinde, og som også indgår som et vigtigt led i regeringens arbejdsmarkedspolitik. Vi mener, at en yderligere indsats bedre kan ske dels gennem en videreførelse af organisationernes egne bestræbelser for at smidiggøre forholdene, dels gennem en yderligere udvikling og udbygning af uddannelsessystemet. Jeg er imidlertid helt indstillet på en nærmere drøftelse af lovforslaget og dets konsekvenser i et udvalg og skal for mit vedkommende tilsige min medvirken til en saglig drøftelse af problemerne i et sådant udvalg.

Ordføreren for forslagsstillerne (Axel Kriksen): Jeg takker ministeren for den sidste udtalelse om villighed til en drøftelse med os. Der er jo heller ingen grund til, at man ikke skulle drøfte problemet med os, for vi er jo ikke uenige om det væsentlige: at der skal være den størst mulige bevægelighed på arbejdsmarkedet for at få den størst mulige produktion. Det, der er uenighed om, er jo, i hvilket omfang bevægeligheden forefindes, og i hvilket omfang den kan vokse under de givne omstændigheder. Vi er jo ikke uenige om målet og om nødvendigheden af, at det sker.

Må jeg tage et par ting først for ikke at glemme dem, når jeg kommer ind i en længere udredning. Ministeren var inde på spørgsmålet om, hvorvidt der ville blive lærlinge nok, hvis man bestemte, at enhver måtte have lov til at udføre arbejdet. Ja, enhver må have lov til at udføre det arbejde, han kan, men det er jo ikke det samme som, at enhver kan udføre ethvert arbejde, og der er da ikke spor tvivl om, at der er masser af områder, hvor en høj uddannelse af arbejderne vil være nødvendig, for at de kan udføre det pågældende arbejde. De steder, hvor det er nødvendigt, vil erhvervene derfor stadig blive nødt til at give lærlingene sådanne vilkår, at det er fordelagtigt. Der vil de være, og der vil man kunne få dem, men de steder, hvor det ikke er nødvendigt med en høj uddannelse, vil man ikke kunne få dem — der skal man imidlertid heller ikke have dem. Det, vi foreslår, vil ikke påvirke mulighederne for at få den bedst mulige uddannelse af arbejdskraften.

Under den forespørgselsdebat, som ministeren nævnte — det var den 28. maj 1964, og det står i Folketingstidende 1963-64 sp. 5666 — blev en hel del af disse spørgsmål gennemgået og diskuteret. Jeg vil forskåne de tilhørere, der er her i salen, for at høre dem gentaget, og de, der ikke er her, kan jo lige så vel læse referatet af det, der blev sagt dengang, som læse et eventuelt genoptryk, så jeg skal derfor lade være at gentage alle disse ting. Dog er jeg nødt til at nævne enkelte spørgsmål, fordi ministeren har taget dem op igen.

Ministeren nævnte septemberforliget eller hovedaftalen, som det nu hedder. Den siger ikke noget som helst om det, dette lovfor-

slag omhandler; den siger, at arbejdsgiveren har ret til at fordele og lede arbejdet. Ja men det skal ske inden for de overenskomster, der er; og det vil altså sige, at hvis der er aftale eller en given kutyme gående ud på, at nogle bestemte mennesker udfører et bestemt arbejde, så kan arbejdsgiveren ikke uden videre ændre dette; det kan han ikke engang, selv om der kun er en kutyme, og hvis der ikke er en aftale om disse ting, så vil det meget ofte være tilfældet. Lad os tage et meget skarpt eksempel: hvis man f. eks. tidligere har haft mænd til at udføre et arbejde, men nu vil anvende kvinder, og man har en aftale om, hvorledes disse mænd aflønnes, så vil man ikke uden videre kunne anvende kvinder, for så er der ingen aftale om, hvordan disse kvinder skal lønnes. Så falder det altså uden for overenskomsten, og så kan fagforeningen forlange, at der skal indgås en ny aftale, og arbejderne kan midt i en overenskomstperiode erklære konflikt. Man er bundet til det lønforhold, der var mellem mænd og kvinder; man kan ikke vilkårligt ændre dette forhold.

I mine unge dage, da vi havde ungdomsarbejdsløshed, ville jeg gerne antage et vist antal arbejdsdrengene for at prøve at lære dem op til arbejdsmænd. De gik jo rundt, disse unge, og solgte Arbejdsløshedsbladet o. lign. Jeg prøvede så at finde noget arbejde, der ikke ellers blev udført, og tog en dreng ind til det. Første gang gik det, fordi arbejderne blev så vrede, at de lavede ulovlig strejke, og så kunne de ikke klare sig. Næste gang var de klogere, da sagde de: du har overenskomst om mænd og om kvinder, og da du vel ikke vil påstå, at den dreng er kvinde, så er han altså mand, og så skal han lønnes som en mand. Derefter fik jeg en kendelse for, at jeg kun kunne beskæftige ham på voksnes vilkår, men så kunne jeg jo ikke betale det, og så kunne jeg altså ikke løse den opgave at prøve at have en vis procentdel af arbejdskraften som arbejdsdreng og lære dem op til at være arbejdsmænd. Jeg var bundet til at anvende dem under de samme vilkår som for voksne.

Det er den slags ting, der er en masse af i overenskomsterne. Jeg vil gerne nævne ét eksempel, som forekommer særlig mig grelt, men det findes jo mange, mange steder.

[Axel Kristensen.]

Der findes selvfølgelig en aftale i overenskomsten mellem tømrersvende og tømrermestre om, hvordan forskellige arbejder skal aflønnes, og der findes også en aftale om, hvordan en tømrersvend skal aflønnes, hvis en tømrermester lader ham lægge jernbjælker op. Under krigen fik entreprenørerne en overenskomst, hvorefter de gik ind på, at i de tilfælde, hvor der i overenskomsten mellem tømrersvende og tømrermestre var en bestemmelse om, hvad der skulle betales, skulle entreprenørerne respektere det. Derfor er entreprenører, der i dag bygger utraditionelt, og som laver det meste i jernbeton, forhindret i at bruge ufaglært arbejdskraft til dette. Ufaglærte arbejdere kunne udmærket godt lægge nogle jernbjælker op, men det må de altså ikke, de skal hente nogle tømrersvende. Der findes masser af den slags ting, idet kutymen jo har gyldighed som overenskomst, hvor det ikke direkte strider mod de gældende overenskomster.

Dernæst er forholdet jo dette, at de aftaler, der her binder, i mange tilfælde er truffet mellem underorganisationerne, altså mindre parter, som bliver bundet af dem, og som meget hyppigt ikke har nogen som helst interesse i at ændre dem. Det er da klart, at hvis en overenskomst mellem tømrersvende og tømrermestre giver disse mennesker en vis monopolstilling, så har de ingen interesse i at ændre den, mens det er i samfundets interesse, at forholdet bliver ændret. Det vil der imidlertid næsten ikke være nogen mulighed for, hvis der ikke kommer et vist pres udefra, der siger: nu skal disse forhold bringes i orden. Det er så tungt og så vanskeligt at slutte overenskomster ved de overenskomstforhandlinger, vi har hvert andet år; og at man midt under dette skulle rejse krav om at få ændret ting, som de to parter, der forhandler, i og for sig godt kan leve under, men som samfundsmæssigt set er forkerte, ja, det sker ikke.

Derfor er det ikke nok at sige, at parterne selv kan ordne disse ting; det må være en menneskeret, at man kan få lov til at udføre det arbejde, man evner at udføre; det kan ikke overlades til de to parter at udelukke andre. De må træffe alle de aftaler, de vil, der binder dem selv, men de

kan ikke have nogen ret til at træffe aftaler, der binder andre, og det er jo det, der sker ved disse aftaler.

Jeg mener ikke, at den konvention, ministeren nævnte, har nogen betydning i denne sammenhæng, for hensigten med den er jo blot den, at man ikke politisk må gribe ind og øve vold over for arbejdsmarkedets parter. Det er da helt klart, det vil jeg da heller ikke have man skal kunne; men det kan aldrig have været meningen, at man ikke kunne lave love, der regulerede dette marked og sikrede friheden. Så den konvention tror jeg ikke man skal påberåbe sig det mindste.

Der tales i forbindelse med disse spørgsmål stadig om uddannelse, omskoling o. s. v., og det kan da være meget udmærkede ting, men det giver jo ikke menneskeret til at lave det arbejde, de kan, hvis de kunne det i forvejen; det er det, det drejer sig om, det er, at mennesker må have ret til at lave det arbejde, de kan, altså også hvis de er omskoleet. Men jeg tror, det bliver meget svært at få lov til at omskole en; jeg skal selvfølgelig sætte en arbejdsmand i lære, og han kan stå i lære som smedevend og så udføre smedearbejde bagefter, det er klart, for så er han faglært; men at sige, at der er visse arbejder på vort mekaniske værksted, som en arbejdsmand udmærket kunne udføre i morgen uden at skulle stå i skole eller i lære i forvejen, fordi maskinerne er nogle helt andre end før i tiden, det kan jeg ikke få lov til, det er bundet. Der er ikke mindst tvivl om, at der er masser af områder, der er bundet; der er ikke tvivl om, at vi ved en frigivelse ville få en langt større produktivitet. Alt det, man siger om de resultater, der er nået, viser jo ikke noget om, hvad man kunne have nået, hvis der havde været frihed.

Ministeren siger, at på boligområdet har man nu altså gennem utraditionelt byggeri fået bragt det antal timer, der anvendes, ned til en tredjedel, eller hvor meget det er, og det er da rigtigt. Jeg synes, de ingeniører, der har klaret det, har været meget dygtige. Jeg talte med en af dem, der har gjort mest for det i Danmark i dag. Han deltager i Danmark og ude i verden i arbejder for 5 milliarder kr. byggeri; det er mere, end vi har i hele Danmark. Det er da klart,

[Axe! Kristensen.]

at her ligger en uhyre opgave for dygtige ingeniører i at planlægge og lægge disse ting til rette, men der er ingen, der siger, at det var blevet denne form for byggeri, hvis der havde været frit arbejdsmarked, for nu må man altså bygge alle de huse, man vil, i et vist omfang — man skal jo have elektriker og maler og visse faglærte folk til noget af det — når man laver det utraditionelt, men hvis man vil mure, så må man ikke, og det vil altså sige, at man tvinges til at lave det, der kaldes utraditionelt byggeri, for dér er en større frihed for arbejdskraftens anvendelse i boligbyggeriet, fordi det er nyt, end hvis man murer. Men der er da ingen, der siger, at man ikke, hvis der havde været frihed, måske kunne have muret lige så billigt og fået et bedre byggeri. Man gennemtvinger gennem en binding af arbejdskraften, at der anvendes bestemte metoder, fordi arbejdet så kan laves under de givne forhold, men man får ikke at vide, hvordan det ville være blevet lavet, hvis der havde været den fornødne frihed på arbejdsmarkedet.

Derfor er alle de argumenter, der fremføres her, forkerte, og derfor må man holde sig til det principielle: at det må være rigtigt, at et menneske kan få lov til at gå hen og gøre alt det arbejde, han evner at udføre, med den evne, han har. Alle steder, hvor vi har uddannet, prøver vi jo på at lave en rækkefølge, hvor vi siger, at hvis en mand har en uddannelse og forøger den yderligere, kan han blive ved at stige, og så kan han gå hen og gøre alt, hvad han kan. Men for den ufaglærte arbejdskrafts vedkommende siger man: når du ikke har stået i lære, så er det område, hvor du må arbejde, begrænset. Der er ingen, der forbyder en smedesvend at gå hen og lave arbejdsmandsarbejde — det har jeg haft flere eksempler på i de perioder, hvor der var arbejdsløshed — men man forbyder arbejdsmanden at gå hen og lave det, han kan. Der er ikke mindste tvivl om, at produktiviteten ville stige, hvis der blev frihed

her, og at vi i langt højere grad ville kunne lave de vigtige ting, de livsvigtige ting i stedet for at lave sekundære ting.

Det forbrugsmønster, vi har; det produktionsmønster, vi har, er bestemt af de tilstande, der hersker her, og det er ikke de bedste, og det, vi vil have frem, er det bedst mulige. Jeg fatter ikke, at socialdemokratiet, der altid har hævdet, tidligere med mindre ret, end de kunne gøre det i dag, at al værdi skabtes igennem menneskets arbejde — det bliver mere og mere rigtigt, fordi vores muligheder for at gøre næsten, hvad vi vil, stiger hver dag — jeg begriber ikke, at de ikke også accepterer, at så må alle mennesker have lov til at udnytte deres evne til at producere det mest værdifulde og det bedste, de kan.

Jeg takker ministeren for hans tilsagn om forhandling i udvalget. Der er jo det morsomme ved situationen, at ministeren tidligere har været formand for et fag, hvor man har fuldstændig frihed. (*Afbrydelse af arbejdsministeren*. [Erling Dinesen]). Ja, praktisk talt da vist, ikke sandt? Derfor kender ministeren måske nok knap til, hvor slemt det kan være andre steder, og jeg har altså ved overenskomst med den tidligere formand for socialdemokratiet her praktisk talt fået den fulde frihed.

Mon vi ikke, når vi nu kommer til at snakke sammen om tingene, alligevel skulle kunne finde en eller anden løsning? Jeg ved, at det, vi har fremsat her, det er et principforslag, som aldeles ikke over hals og hoved kan gennemføres. Jeg ved udmærket godt, at det vil tage flere år at gennemarbejde overenskomsterne og bringe dette i orden, hvis det skal gøres uden konflikter og strid. Det er ikke alene et spørgsmål om at frigive arbejde; følgerne af det vil blive lønbestemmelser og en hel masse andre bestemmelser; det er derfor, begge parter i så høj grad er bange for det. Men det er noget, der skal gøres, og som det bliver nødvendigt at samfundet lægger pres på for at få gjort, og jeg håber, at jeg får ministerens hjælp hertil.

Anker Jørgensen: Det er naturligvis en udmærket tanke, at man vil fremme bevægeligheden på arbejdsmarkedet, for at man derved kan øge produktionen og skabe flere beskæftigelsesmuligheder. Spørgsmålet er bare, om det er nødvendigt at lave en lovgivning herom, og især, om det lovforslag, som hr. Axel Kristensen m. fl. har fremsat, vil tjene dette formål.

Det er jo uhyre sjældent, der findes overenskomster, der begrænser bevægeligheden; personlig har jeg igennem de år, hvor jeg har haft med fagligt arbejde at gøre, aldrig mødt sådanne overenskomster. Jeg tror, man på dette område har skabt eller søgt at skabe en myte, som ikke har så forfærdelig meget med virkeligheden at gøre.

I den grundlov, der er gældende på arbejdsmarkedet, nemlig hovedaftalen af 1960, fastslås det, at det er arbejdsgiveren, der leder og fordeler arbejdet, naturligvis under hensyn til de ansattes faglige interesser. Der står også i denne hovedaftales § 9, at der ikke fra nogen side må lægges hindringer i vejen for, at en arbejder kan udføre så meget og så godt arbejde, som hans evner og uddannelse tillader ham. Jeg tvivler meget på, at arbejdsgiveren ikke bruger denne ret til at få det arbejde udført, som han vil have udført, og som han kan skaffe den nødvendige og kvalificerede arbejdskraft til.

Når arbejdsgiveren begrænser sig til bestemte fag, når bestemt arbejde skal udføres, ja, så hænger det praktisk taget altid sammen med de krav, han må stille til den arbejdskraft, han skal bruge. Jeg tror derfor, at de vanskeligheder, der med mellemrum kan opstå, mere bunder i vanetænkning hos både arbejdsgiver og arbejder — og vanetænkning kan vi jo møde på alle områder, ikke blot på lønmodtagersiden og ikke blot hos den del af lønmodtagerne, som vi møder på byggepladser og i industrien.

Det forekommer mig temmelig fantastisk, at man her i folketinget så ofte fremfører kravet om større bevægelighed, når det er en kendsgerning, at der netop er udviklet en kolossal bevægelighed og sket en flytning af arbejdskraft på alle områder i det danske samfund. Denne udvikling er vi jo vidne til hver dag. Er det f. eks. undgået hr. Axel Kristensens opmærksomhed, at

mange bygningsarbejdere hver dag kører 30-40 km til deres arbejdsplads? Byggeriet øges år for år i kraft af bedre teknik, som anvendes af nye grupper af arbejdere med en dertil tilpasset uddannelse. Murerfaget har været omtalt; lad mig nævne, at også murerfaget har åbnet adgang for og i stort omfang anvender uddannelse af voksne arbejdere, som får en kortere udlæringstid.

Når vi ikke har kunnet dække det stadig stigende behov for arbejdskraft på byggeriets område, er det måske, fordi vi har for meget unyttigt byggeri specielt inden for den private sektor, eller fordi bygmestrene ikke har rationaliseret især parcelhusbyggeriet, som jo udgør en stadig større andel af det samlede boligbyggeri. Som bekendt er det i dag mere end 60 pct. af boligbyggeriet, der ligger på dette område, og det er særlig irrationelt.

Når man taler om mangel på arbejdskraft, er der områder, det er langt vigtigere at vende blikket imod. Jeg tænker her på vinterbyggeri, som stadig ikke har et tilfredsstillende omfang. Så længe man på dette område kan møde ledighedsprocenter på 25-30, er det her, man skal sætte ind. Det kan være, at strukturen på arbejdsmarkedet på visse områder kan hæmme bevægeligheden. Jeg er ikke selv bygningsarbejder, men jeg har altid stået uforstående over for det forhold, at der er mange arbejdsgivere, altså mestre, om at bygge ét hus. På en lang række områder er denne fagdeling, som primært findes hos arbejdsgivere, ikke hensigtsmæssig.

Det er i øvrigt helt sikkert, at med hensyn til dette store problem gør hr. Axel Kristensens forslag hverken fra eller til. Lovforslaget griber på ingen måde ind i lønfastsættelsen, understreger hr. Axel Kristensen, og det skal indrømmes. Men det vil for mig sige, at man netop ikke tager stilling til et spørgsmål, der er så nært knyttet til selve arbejdet, som noget kan være. Hr. Axel Kristensen sagde før, at parterne gerne må binde hinanden, men de må ikke binde andre. Det, parterne gør, er ikke at binde hinanden; det, parterne gør, er at binde sig til, hvilken løn der skal betales for noget bestemt arbejde, ikke til, hvem der skal udføre det. Dette lovforslag ser helt bort fra, at netop beta-

[Anker Jørgensen.]

lingen for et stykke arbejde ofte er den egentlige årsag til strid om, hvem der skal udføre arbejdet. Bevægelighed på arbejdsmarkedet er derfor et spørgsmål om den samlede arbejdsmarkedspolitik, og den side af sagen er efter min mening ikke udbygget tilfredsstillende her i landet. Jeg føler mig i øvrigt overbevist om, at ved en samlet gennemgang af, hvad en arbejdsmarkedspolitik skulle indeholde, ville vi hurtigt — også hr. Axel Kristensens og vort parti — blive enige om, at hr. Axel Kristensens forslag er helt betydningsløst.

Men vi har naturligvis gjort en hel del her i landet, når det gælder arbejdsmarkedets politik. De vigtigste midler til opnåelse af bevægelighed er uddannelse, egnsudvikling og fuld beskæftigelse. Den kolossale bevægelighed, vi trods alt har haft, skyldes, at disse tre faktorer har ledet vor politik i de sidste 6-8 år. Vi kan og skal gøre mere ved lærlinguddannelsen, som givet skal ændres meget radikalt på en række områder. Egnsudviklingen er heller ikke alle steder tilfredsstillende, og her mener jeg at forslagsstillernes parti har været alt for vrangvilligt. Men den sikreste garanti for større bevægelighed og for, at vi tvinges til at føre en mere udbygget arbejdsmarkedspolitik, er selve den fulde beskæftigelse. Set i dette perspektiv er det fremsatte lovforslag helt uden værdi, men selv om min gruppe ikke har nogen særlig sympati for forslaget, skal vi dog ikke modsætte os, at det behandles i et udvalg.

Ninn-Hansen: Ordføreren for forslagsstillerne, hr. Axel Kristensen, har igennem flere år med stor ihærdighed arbejdet for større bevægelighed på arbejdsmarkedet, og det synes jeg er prisværdigt. Vi finder også — og det tror jeg alle gør — at bevægelighed på arbejdsmarkedet er af stor betydning for samfundet, og at det er af stor menneskelig betydning for den enkelte, der ikke har kunnet få den uddannelse, som andre har kunnet, at han eller hun ikke bliver standset af skranker på arbejdsmarkedet.

Det konservative folkeparti var da også sammen med partiet venstre deltager i den forespørgsel, som har været omtalt, forespørgslen den 28. maj 1964. Ved den lejlighed

blev der fra vor side fremhævet flere områder, hvor vi fandt at der var skranker til stede, som ikke burde være der, skranker, der hindrede, at ikke-faglærte og kvinder kunne få den placering på arbejdsmarkedet, de burde have, og vi står selvfølgelig helt ved den kritik, der dengang blev fremført, samtidig med at vi deltager i glæden over, at der er sket meget med hensyn til bevægeligheden på arbejdsmarkedet, også i den tid, der er gået siden vor forespørgsel. Men jeg gør yderligere opmærksom på, at det, vi vel kan kalde for en slags konklusion på forespørgslen fra maj for 2 år siden, var, at det var en sag, som organisationerne, som parterne selv skulle løse. Der var dengang ingen, der ønskede, at man lovgivningsmæssigt skulle gribe ind i den aftalefrihed, der foreligger.

Vi mener også, at det er betænkeligt at gribe ind over for aftalefriheden, såvel på arbejdsmarkedet som andre steder. Man kan blive nødsaget til at gøre det i visse situationer. Vi ved, det har været nødvendigt i arbejdsmarkedsspørgsmål, når man stod over for samfundsødelæggende konflikter, og vi drøfter da også for tiden muligheden for en permanent lovgivning på dette område for det tilfælde, at parterne ikke løser sagen. Men det kan ikke være et mål i sig selv — det tror jeg dog at alle er enige om — at gribe ind over for en eksisterende aftalefrihed, hverken på arbejdsmarkedet eller andre steder. Det er indgreb, som man skal være tilbageholdende med, og der skal stærke grunde til, for at man skal foretage dem. Spørgsmålet er da også, om man kan opnå noget væsentligt ved at gennemføre en lovgivning som den her foreslåede, hvor man, synes jeg, griber ret stærkt ind over for retten til at afslutte frie overenskomster.

Jeg synes dog, at en bestemmelse som den, der findes i lovforslagets § 1, om, at aftaler af den art skal være ugyldige, kan virke hæmmende over for aftaler, der er fornuftige, aftaler, der indeholder kvalifikationskrav. Jeg vil tro, at man hermed rammer også nogle af statens overenskomster. Jeg vil gerne spørge arbejdsministeren, om en gennemførelse af lovforslaget med det indhold, det har, ikke vil bevirke, at man rammer f. eks. HKs overenskomst med staten, der jo indeholder visse bestemmelser

[Ninn-Hansen.]

om kvalifikationer. — den lærlingeuddannelse, der er tale om, — og placeringen derefter. Jeg vil også tro, at vi flere steder inden for statens område kan finde overenskomster, der er fornuftige, men indeholder kvalifikationskrav, som man herved ville gøre ugyldige.

Det kan da også være således, at man må erkende betydningen af og dermed retten til at afslutte overenskomster, der indeholder kvalifikationskrav, fordi man må give en mulighed for en placering af den pågældende gruppe — jeg tænker her ikke mindst på arbejdsledernes stilling. Det er vel en art forudsætning for mange overenskomster vedrørende arbejdsledernes virksomhed, at de pågældende har gennemgået en faglig uddannelse, og jeg ville da finde det betænkeligt for denne gruppes vedkommende, hvis man ville hindre den i at interessere sig for, at de, der fik denne vigtige placering i virksomhederne, havde de tilstrækkelige faglige kvalifikationer. Mit parti vil i hvert fald med megen betænkelighed se på, hvis noget sådant kunne føre til en svækkelse af arbejdsledergruppen. Vi mener, der kan være grund til på mange måder at styrke dens placering på virksomhederne.

Vi kan altså ikke umiddelbart gå ind for et forslag, der griber ind på dette område, og er betænkelige ved bestemmelsen i § 1, således som den er formet, men vi vil gerne følge hr. Axel Kristensen og hans parti på vejen med hensyn til en videre drøftelse af bevægeligheden på arbejdsmarkedet.

Vi håber, at vi i det udvalg, der bliver nedsat, kan komme nærmere ind på, hvor langt man er nået med hensyn til bevægeligheden på arbejdsmarkedet, og også får undersøgt, om vi i det høje ting kan bidrage til på en anden måde end den her foreslåede at forstærke bevægeligheden på arbejdsmarkedet. Desuden synes vi, det vil være naturligt, at man i dette udvalg undersøger, om der inden for det område, som vi har rådighed over, nemlig statens overenskomster, findes andre eksklusivbestemmelser, der kan hindre en fri tilgang til statens arbejdsmarked — jeg tænker ikke mindst på eksklusivbestemmelser, der går ud på krav om medlemskab af bestemte organisationer. Sådanne bestemmelser synes vi ikke bør findes, og vi håber altså også,

at vi kan få dette spørgsmål nærmere undersøgt i udvalget.

Helveg Petersen: Den tankegang, der ligger bag ved det foreliggende lovforslag, har mit parti principielt en hel del sympati for, men vi er betænkelige ved tanken om, at man hovedkulds skulle kaste sig ud i en lovgivning af så omfattende karakter, uden at der foregår grundige undersøgelser. Om kort tid får folketinget lejlighed til at tage stilling til forslaget om nedsættelse af en kommission til undersøgelse af arbejdspladsernes problemer. Det forhold, det foreliggende lovforslag omhandler, egner sig efter min opfattelse fortrinligt til at blive taget op i en sådan kommission eller i et udvalg. Men naturligvis kan man også tage det op selvstændigt; det er jo et problem, der kan blive drøftet i det udvalg, der nu nedsættes, og så kan man tage stilling til, hvordan den videre behandling af forslaget skal finde sted.

Jeg forstod på hr. Axel Kristensen, at han forudså, det ville tage lang tid, før man kunne nå til klaring af de meget komplicerede problemer, der her er tale om. Der er jo i det hele taget, når man drøfter dette forhold, grund til at minde om den stærke sammenhæng, der er mellem de her omhandlede problemer og en række andre problemer på arbejdspladsen, og jeg kan ikke komme bort fra, at det vil være nødvendigt, at man prøver på at skaffe sig en mere sammenhængende opfattelse af tingene på hele dette vældige område.

Et af de spørgsmål, der melder sig, er, om man kan gribe ind med udsigt til at nå det, forslagsstillerne tilsigter. Forholdet er jo — som det også blev nævnt her fra talerstolen — det, at de fleste efterhånden ikke er overenskomstansatte, og at de regler, man i høj grad anvender, er sædvaneregler, der altså ikke vil blive berørt af et forbud mod at have aftaler i kollektive overenskomster.

Hr. Axel Kristensen omtalte i sin fremsættelsestale den forskydning af arbejdskraft, der finder sted fra landbruget til andre erhverv, og de vanskeligheder, der er inden for byggeriet; han uddybede dette nærmere i sin tale for et øjeblik siden og konkluderede med at fremhæve, at de ufaglærte skulle have lov til at udføre det

[Helveg Petersen.]

arbejde, de kan inden for de områder, hvor der er mangel på faglært arbejdskraft; sådan tror jeg også hr. Axel Kristensen formulerede det i sin fremsættelsestale. Jeg er ikke enig i dette grundsynspunkt. Det er klart, at når den tekniske udvikling skrider frem og maskiner kan påtage sig flere og flere arbejdsopgaver, fører det til nye udviklingstendenser, og så må vi være parat til at opgive en del af vor vanetænkning.

Arbejdsministeren var inde på forholdet mellem uddannelsen og bevægeligheden på arbejdsmarkedet og omtalte de ikke-faglærtes uddannelse. Der er grund til at påskønne den udvikling, der har fundet sted, men efter min opfattelse bør man nok søge at accelerere; jeg synes ikke, tallene er så imponerende. Jeg erkender, at der er mange vanskeligheder, men mener alligevel, at der må lægges vægt på at øge den fart, hvormed udviklingen skrider frem. Jeg tror, det er nødvendigt, at vi ser på lærlinguddannelserne, sådan som hr. Anker Jørgensen var inde på det. Jeg tror, at tiden på mange måder er løbet fra lærlinglovgivningsbestemmelserne. Det er også et af de forhold, jeg mener man burde se på inden for den kommission eller det udvalg, der forhåbentlig nu bliver nedsat til at se på arbejdspladsernes problemer, se på lærlinglovens bestemmelser, men også se på andre uddannelsesloves virkninger over for arbejdspladserne. Det spørgsmål må tages op, om vi skal tilstræbe en vis grunduddannelse for samtlige børn og unge, der ikke går videre til en eller anden boglig uddannelse, en grunduddannelse, der senere kan føre til en specialisering. Vi kan jo ikke komme uden om, at der på dette område sker en forskelsbehandling af børn og unge, som nok ikke er så hensigtsmæssig. Jeg tror også, at det i høj grad ville muliggøre den fleksibilitet, vi spejder så ivrigt efter på arbejdspladserne, hvis man havde et sådant fællesskab inden for uddannelserne. Men det er et forhold, der kræver mange undersøgelser.

I det hele taget vil det være rimeligt at se på den samlede uddannelseslovgivnings virkning på arbejdspladserne. Jeg tror, at vi, hvis vi analyserer forholdene, vil opdage mange huller og mangler, og jeg tror,

at vi ville kunne nå frem til fornuftige forslag til at fremme og øge fleksibiliteten.

Må jeg nævne et forhold, som jeg tror i stigende grad ville komme til at spille en rolle også herhjemme. Det er dette, at man kan vurdere de forskellige funktioner inden for arbejdslivet, de forskellige jobs, og lægge vurderingen af, hvad jobbet kræver, til grund for lønfastsættelsen i stedet for at lægge hovedvægten på den uddannelse, der går forud. Her står vi efter min opfattelse ved noget meget centralt og over for tendenser, der bør fremmes både på de industrielle og andre arbejdspladser. Vi kan roligt indrømme, at vi i overvejende grad har baseret vore lønsystemer på uddannelsestidernes længde, og her tænker jeg ikke mindst på den måde, hvorpå tjenestemandsløvgivningen er indrettet. Jo længere uddannelse man tager i sin ungdom, des bedre er man placeret lønningmæssigt.

Det er klart, at der er en sammenhæng mellem den uddannelse, man får, og de forudsætninger, man har for at løse bestemte opgaver, og det er ikke svært at finde erhverv rundt om i samfundet, hvortil der må kræves ganske bestemte faglige forudsætninger, men der er også opgaver helt uden for de arbejdspladser, som hr. Axel Kristensen tænker på, hvorom det gælder, at man kunne opnå større smidighed, om man opgav de alt for stærke formalistiske krav. Vi står jo tit over for krav, der set i forhold til det arbejde, det drejer sig om, ikke er helt rimelige. Jeg vil ikke være med til at torpedere de principper, der ligger bag ved den fremgangsmåde, man her følger, men jeg vil meget gerne være med til at se på alle disse ting, for der er ingen tvivl om, at vi i høj grad er låst fast i mønstre, der hindrer den bevægelighed, der skal til i et samfund i dynamisk udvikling.

Her spiller det også en rolle, når man skal vurdere kvalifikationerne til at påtage sig bestemte opgaver, at efter- og videreuddannelserne har en langt større betydning end før, og det vil igen sige, at man ikke nødvendigvis bør lægge så stor vægt på den grunduddannelse, man har fået i de unge år, når der er tale om lønplacering. Nu ved jeg ikke, i hvilket omfang hr. Axel

[Holvog Petersen.]

Kristensen har tænkt på andre områder end dem, han særlig har fremdraget, men det er uden videre klart, at hvis vi skal røre ved problemet om bevægeligheden på arbejdsmarkedet, kommer vi til at tage det op i en større sammenhæng, så må man ikke blot beskæftige sig med industriens forhold, byggepladsernes forhold, men så må man også interessere sig for andre arbejdspladser, herunder dem, hr. Ninn-Hansen nævnte, for at få belyst, om vi i unødigt grad stiller formalistiske krav, krav, der i høj grad må ses på baggrund af lønpolitiske motiver. Jeg tror, vi vil finde eksempler på en sammenblanding af kriterierne, og mener afgjort, at vi har grund til at se på hele dette spørgsmål netop på en bredere baggrund, og det vil jeg gerne tilsige mit partis medvirken til.

Jeg vil være betænkelig ved at give tilslutning til gennemførelsen af det foreliggende lovforslag, men vil gerne tilsige støtte til en grundig behandling af disse problemer; for at der er store og for den fremtidige udvikling afgørende problemer knyttet hertil, derom kan der ikke herske tvivl.

Chr. Madsen: Det eneste, vi er enige med forslagsstillerne om, er, at der skal gøres alt muligt for, at ufaglærte kan få tilstrækkelig uddannelse, sådan at de kan tage det arbejde, som de derved får evner til at udføre. Der sker jo det også i vor tid, at vi fostrer alt for mange ufaglærte. Der er plads til så og så mange lærlinge hvert eneste år; der er plads til så og så mange unge ved højere uddannelser, og dem, der ikke er plads til, læsser man sådan omtrent uden videre over i de ufaglærtes rækker, og så får man problemet med dem hele livsløbet igennem. Når man tid efter anden undersøger, hvad der er grunden til, at man har en stor arbejdsløshed, kommer man altid til den konklusion: det er spørgsmålet om uddannelse, det er spørgsmålet om omskoling o. s. v. Og når forholdene nu engang er sådan ikke alene i vort land, men også i mange andre lande, mener vi, at der skal gøres betydeligt mere på det område, end der hidtil er gjort.

I anledning af dette lovforslag har venstre en annonce i næsten samtlige dagblade.

Jeg synes, den virker groft, og jeg vil gerne citere lidt af den. Der står i denne annonce:

„Den enkelte skal frit kunne tage det arbejde, der er mest værdifuldt for samfundet og den pågældende. I et samfund, hvor produktionsformerne og sammensætningen af forbruget ændres hastigt, bør det være en menneskeret at kunne tage det arbejde, man kan udføre.“

Tage det arbejde, man kan udføre! Jeg ved ikke, om hr. Axel Kristensen er fuldt klar over, at vi i denne vinter har haft en betydelig arbejdsløshed, en arbejdsløshed så omfattende, at den ledige arbejdskraft kunne give os titusinder af boliger, som man i kraft af love, man har gennemført her i folkettinget, har forbudt disse folk at udføre. I annoncen står der klart og tydeligt — man skulle tro, vi havde en valgkamp hængende lige over hovedet på os — at de, der har evner dertil, skal kunne tage det arbejde, de kan udføre. Lovgivning, som vi har gennemført i perioden, der er gået siden efteråret 1965, har forbudt disse mennesker at tage dette arbejde. Vi har stadig væk en temmelig stor arbejdsløshed, en alt for stor arbejdsløshed, og spørgsmålet er ikke alene bevægelighed på arbejdsmarkedet, nej, spørgsmålet er sandelig også at skaffe arbejdspladser.

Men til selve lovforslaget. Bevægeligheden på arbejdspladserne skulle gavne. Ja, vist vil den gavne noget, men bevægeligheden på arbejdspladserne er jo ikke et spørgsmål om kollektive overenskomster alene. Det er også i høj grad et spørgsmål om, hvad arbejdsgiverne vil, og det er også i høj grad et spørgsmål om, hvilken politik der føres her i folkettinget.

Det er sagt af både arbejdsministeren og socialdemokraternes ordfører, at arbejdsgiverne har ret til at lede og fordele arbejdet. Når arbejdsgiverne ikke tilstrækkeligt går ind for at skabe bevægelighed på arbejdspladserne, ja, så stivner man jo, lige så vel som når organisationerne ikke vil gå med til at diskutere alle de problemer, der er heromkring; så stivner man også.

Hr. Axel Kristensen har både denne gang og ved tidligere lejligheder talt meget om byggeriet. Han nævner i sin fremsættelse, at der er boligmangel, der er skolemangel og mangel på meget andet byggeri.

[Chr. Madsen.]

Det er ikke et spørgsmål om bevægelighed på arbejdspladserne. Det er vel et spørgsmål om, hvilken boliglovgivning man gennemfører her i folketinget, hvilken kreditstramning, hvilke former for kreditstramning man gennemfører her i folketinget. Det er ikke et spørgsmål alene om bevægelighed på arbejdsmarkedet. Og jeg vil gøre hr. Axel Kristensen opmærksom på, at når det drejer sig om faglærte tømrere og det, man kalder jord- og betonarbejdere, der står for forskalling, støbning og jernbinding, er der jo ikke nogen vanskeligheder mellem tømrerne og Dansk Arbejdsmands Forbund i denne henseende. Arbejdsgiverne har simpelt hen overenskomster både med de ufaglærtes organisationer og med de faglærtes organisationer, sådan at begge parter frit kan tage dette arbejde. Hvis der er mulighed for noget sådant på andre områder, hvorfor er arbejdsgiverne så ikke vågne over for dette problem og sørger for, at man får overenskomster med de ufaglærtes organisationer, sådan at begge parter har ret til at udføre arbejdet?

For øvrigt vil jeg meget gerne vide, hvor de områder er, hvor ufaglærte kan udføre et stykke arbejde, og hvor faglærte spærrer dem vejen til det. Hvor er den arbejdsgiver og store virksomhed, der ikke kan få udført noget arbejde, fordi de faglærte efter gamle traditioner og indstilling o. s. v. spærrer de ufaglærte vejen til at tilegne sig noget af deres arbejde?

Det store forbund, Dansk Arbejdsmands- og Specialarbejder Forbund, vil meget gerne vide, hvor de arbejdspladser er. Og alle de i hele det uddannelsessystem, der er sat i gang efter loven herom, vil antagelig også meget gerne vide, hvor de arbejdspladser er, hvor ufaglærte ved en afpasset omskoling eller måske slet ingen omskoling kan sættes ind og udføre det arbejde, som forslagsstillerne mener at faglærte spærrer dem vejen til.

Jeg tror ikke på, at det lovforslag, der her er fremsat, har nogen værdi. Jeg synes, det i høj grad er urealistisk. Det eneste realistiske, der er i det, er, som jeg har sagt, at der skal gøres alt muligt for, at ufaglærte kan få uddannelse hele livet igennem. Men det er jo ikke et spørgsmål alene om ufaglærte, det er vel også i høj grad et spørgs-

mål om faglærte. Det er jo et spørgsmål om, at de faglærte skal omskoles, sådan at de kan trænge ind på andres områder. Det er vel også et spørgsmål om, at man — for nu at bruge det udtryk — „nedefra“ kan ud-danne folk; sådan at de kan trænge ind på områder, hvor håndværkere og, lad mig sige akademikere sidder og spærrer vejen, sådan at andre kan komme til at udføre arbejde, hvor højere eksaminer er overflødige.

Hele den udvikling fra bund til top mener jeg skal i gang, og den kan ikke sættes i gang, uden at man får tilstrækkelig undervisning, tilstrækkelig undervisning i alle led. Endvidere er vi indstillet på, at alle privilegier, uanset hvor de findes, skal fjernes. Hvor mennesker har tåbelige, ensidige tanker om, at her har de fred og ro, her er der ingen, der skal komme og angribe dem, dér mener vi der skal pilles en lille smule ved dem.

På grundlag heraf vil vi godt gå med ind i et udvalgsarbejde. Måske kan der ud fra dette lille forslag blive anledning til at komme ind på andre tanker og måske til fremsættelse af et andet forslag.

Rimstad: For den, der til daglig beskæftiger sig med forhandlinger vedrørende arbejdspladsers forhold, er det vanskeligt at frigøre sig for den fornemmelse, at forslagsstillerne til dette forslag — lad mig sige det sådan — i nogen grad mangler op to date indsigt i, hvad de stadig tilbagevendende problemer på dette område drejer sig om. Det er, som om forslaget lægger hovedvægten på forhold, som enten ikke eksisterer som problemer, eller som allerede har fundet deres løsning, medens det på den anden side overser forhold, som de to hovedparter på arbejdsmarkedet måske nok så deres fordel ved at få afgjort én gang for alle.

I forslagens § 1, stk. 1, kræves det, at adgangen til at udføre et arbejde skal være fri, uanset hvilke kvalifikationer den pågældende har, når der blot ikke i lovgivningen eller fra administrativ side er foreskrevet andet. Jeg tror, at overalt på arbejdsmarkedet, hvor der har været problemer i denne forbindelse, er disse problemer løst, eller man kan måske supplere det ved at sige: vil de altid kunne løses.

[Rimstad.]

Der kan være et lønspørgsmål at forhandle og fastlægge, men jeg tror ikke, at selve princippet, adgangen til at anvende ufaglært arbejdskraft, mere volder vanskeligheder, således som forslagsstillerne helt øjensynligt tror.

Når det derfor i stk. 2 i samme paragraf anføres, at organisationsstrukturen ikke må være nogen hindring for adgangen til at udføre arbejde, medens der på den anden side i bemærkningerne står, at det ikke er formålet at gribe ind i eksisterende organisationsforhold, forekommer nødvendigheden af denne bestemmelse heller ikke at være indlysende. Bemærkningerne forklarer videre, at bestemmelsen blot skal sikre, at en organisation ikke kan udelukke den enkelte fra arbejdet ved at nægte den pågældende optagelse. Men heller ikke her ser problemstillingen efter min opfattelse således ud. Det er vel i virkeligheden sådan, at det er den enkelte, som undertiden ikke vil lade sig organisere for at få et bestemt arbejde, der er et problem her.

Jeg vil derfor mene, at forslaget, som det foreligger, ikke i særligt omfang er egnet til at gå videre med. Jeg tror derimod, at selve spørgsmålet, om der på området er problemer parterne imellem, som bør fastlægges gennem en lovgivning, nok i dag kan trænge til at undersøges i et eller andet udvalg, måske i et udvalg, der i første omgang er sammensat af de to parter selv. De spørgsmål, der her skal gribes an, skal først og fremmest anskues, sådan som det er sagt flere gange i denne debat, ud fra et uddannelsessynspunkt; det er her, man skal sætte ind, og jeg er nogenlunde sikker på, at de kategoriske forbud, som det foreliggende forslag opererer med, ikke vil fremme det klima af forståelse mellem parterne, som bør etableres, som for en meget væsentlig del allerede er etableret, og som vil give langt det bedste resultat på dette særlige, man kan vist godt sige ømfindtlige område.

Niels Westerby: Liberalt centrum er tilhænger af det princip, der ligger bag ved det fremsatte lovforslag. Liberalt centrum er tilhænger af, at man gennemfører den størst mulige bevægelighed på arbejdsmarkedet.

Når denne problemstilling er rejst, kommer man ikke uden om at pege på, at der er en vis forskel på indstillingen i De Forenede Stater på den ene side og i de lidt ældre europæiske lande på den anden side. I USA er det gerne sådan, at man spørger, om en mand kan udføre jobbet, og hvis han kan, får han lov til det, medens vi i de europæiske lande, herunder i Danmark, mere er indstillet på at sikre på forhånd, at vedkommende har de kvalifikationer, der skal til for at udføre det pågældende arbejde; man vil gerne have en forhåndsgaranti for, at det kan gøres.

Der er uhyre meget, der taler for en fri bevægelighed på arbejdsmarkedet. Det giver den rigtige anvendelse af menneskers arbejdskraft, og det giver den størst mulige samfundsmæssige produktion, samtidig med at det giver den enkelte det størst mulige udkomme. På den anden side er der hensynet til arbejdets kvalitet, herunder om vedkommende er i stand til at gennemføre det arbejde, som han giver sig i kast med. Det kan derfor godt være, den rigtige løsning ligger et sted imellem den tradition, man har i De Forenede Stater, og den tradition, man har i Danmark.

Det lovforslag, der foreligger, berører kun et lille hjørne, et yderst begrænset hjørne af spørgsmålet om bevægelighed på arbejdsmarkedet. Lad mig blot nævne sådan noget som geografiske begrænsninger i den frie bevægelighed, boligvanskeligheder, når man flytter et andet sted hen for at tage arbejde, samt at arbejdsanvisningsmulighederne ikke er så fuldt udviklet, at de giver den enkelte adgang til de steder, hvor der er arbejde. Der vil givet igenem boligpolitikken og igennem en effektivisering af oplysnings- og arbejdsanvisningsarbejdet kunne gøres meget for at modvirke de geografiske begrænsninger, der er for bevægeligheden på arbejdsmarkedet.

Der er også faglige begrænsninger, og her er det — som flere af de ærede ordførere har peget på — navnlig spørgsmålet om en intensiveret uddannelses- og omskolingslovgivning for alle grupper i samfundet, det gælder. Det gælder for både faglærte arbejdere og ufaglærte arbejdere, at der må investeres meget mere i en virkelig intensiv undervisning og omskoling, så vi sikrer den mindst mulige faglige begrænsning i be-

[Niels Westerby.]

vægeligheden på arbejdsmarkedet. Begrænsning i bevægeligheden på arbejdsmarkedet kan være fastsat forskellige steder. Det kan være i lovgivningen, hvor man udtrykkeligt har ridset forskellige betingelser op for, at man kan tage det eller det arbejde, og der vil i høj grad være behov for, at man ser på hver enkelt lovbestemmelse herom. Der kan også ligge begrænsninger i traditioner; man har ganske bestemte traditioner for, hvad der i og for sig er mandsarbejde, og hvad der er kvindearbejde. Det er meget ofte således, at arbejde, der er forbeholdt mænd, også udmærket godt kunne udføres af kvinder. Men et sådant spørgsmål tager dette lovforslag slet ikke stilling til eller tager slet ikke op.

Det foreliggende lovforslag tager for så vidt kun ét spørgsmål op, nemlig det ene, om der i overenskomster ligger begrænsninger med hensyn til bevægelighed på arbejdsmarkedet, og jeg vil da gerne sige, at der i overenskomster kan være saglige forbehold. Der vil også kunne være usaglige betingelser med hensyn til, om folk kan tage et arbejde op. Jeg tror, man må vurdere de bestemmelser, der findes i overenskomsterne, rent konkret for hvert enkelt tilfælde vedkommende, men jeg tror, at hvis man stiller spørgsmålet op, som det er sket her, så vil man komme til at ramme i flæng både de begrænsninger, der er saglige, og de begrænsninger, der er usaglige. For hvis en begrænsning er fastsat udelukkende ud fra hensynet til at sikre den helt fornødne kvalitet af arbejdets udførelse, så må det vel være rigtigt at have den, men hvis det omvendt er således, at der er tale om brødnid, at man vil sikre opretholdt en slags monopol for en gruppe menneskers vedkommende, ja, så må det være noget, man skal stryge og se at komme væk fra. Jeg vil altså med andre ord sige, at hvis sådanne begrænsninger sikrer kvalitet, bør de være der, men hvis det er monopolinteresser, de skal sikre, så må man prøve at komme dem til livs.

Således som lovforslaget konkret er udformet, må jeg afvise at støtte det. Det er ikke gennemarbejdet på en række punkter. Jeg vil således bare nævne, at bemærkninger og lovtekst ikke svarer til hinanden. Tager man f. eks. en bestemmelse som § 1, stk. 2, og læser bemærkningerne hertil, så kan man overhovedet ikke se, at det er bemærkninger til den pågældende lovbestemmelse; de siger faktisk to vidt forskellige ting. Dernæst vil jeg sige, at de foreslåede bestemmelser let kommer til at ramme både rimelige og urimelige begrænsninger i flæng, og endelig vil jeg være tilbøjelig til at mene, at bestemmelserne vil være vanskelige at administrere, de vil let kunne blive omgået af parterne på arbejdsmarkedet, hvis man gennemfører lovforslaget, som det foreligger, idet det som sagt kun er et lille hjørne, der tages stilling til. Det drejer sig imidlertid også om at effektivisere arbejdsanvisningen, det drejer sig om mere omskoling og uddannelse, og det drejer sig om at se på lovbestemmelser, som hindrer bevægelighed på arbejdsmarkedet, på traditioner, og det drejer sig også om at se på de overenskomstmæssige begrænsninger, der findes for bevægeligheden på arbejdsmarkedet.

Jeg vil være tilbøjelig til at mene — og det mener jeg virkelig alvorligt — at det foreliggende lovforslag er så ugennemarbejdet i sin udformning, at det for så vidt ikke er egnet til en direkte udvalgsbehandling med henblik på at få en konkret lovgivning. Men den principielle tankegang, der ligger bag ved lovforslaget, er så tiltalende, at man bør gennemarbejde hele komplekset i en kommission, således at man kan tage alle forhold op, der sikrer den størst mulige bevægelighed på arbejdsmarkedet — altså både det ene lille hjørne, som dette lovforslag beskæftiger sig med, og også alle de mange andre begrænsninger for bevægeligheden på arbejdsmarkedet på andre områder — så vi får hele området bearbejdet på en sådan måde, at det kan udkrystallisere sig i et lovforslag.

[Niels Westerby.]

Jeg vil altså gerne opfordre til, at man følger den tankegang, som hr. Helveg Petersen under denne drøftelse har lagt for dagen, at man lader hele dette område gennemgå en kommissionsbehandling, således at man kan få et gennemtygget materiale, der egner sig som grundlag for fremsættelse af lovforslag. Så vil man også kunne få en virkelig ordentlig udvalgsbehandling og ikke bare en udvalgsbehandling, som jeg er bange for kunne blive til en mange samlings tyggen drøv på tingene, fordi man simpelt hen har for lidt at tygge drøv på til, at det kan udmunde i konkrete lovforslag.

Arbejdsministeren (Erling Dinesen): Jeg skal ikke forlænge diskussionen så forfærdelig meget, men jeg vil gerne gøre et par bemærkninger til det, der har været fremført, også fordi min fornemmelse er den, at der i vid udstrækning har været tilslutning til de synspunkter, jeg indledningsvis fremførte omkring dette problem.

Jeg synes, det klart er kommet frem under den diskussion, vi har haft her i dag, at der ingen genvej er til øget bevægelighed uden om uddannelse. Det er øget uddannelse, der i udstrakt grad er behov for, og det kom jo også frem — jeg ved ikke, om man har haft lejlighed til at se det — i det interview, der var med en af vore mest fremtrædende arbejdsgiverrepræsentanter i Berlingske Tidende i søndags, hvor man også i anledning af hr. Svend Rasmussens 25 års jubilæum i jernindustrien kom ind på at drøfte disse spørgsmål, også problemerne om faggrænserne. Her giver han klart udtryk for, at de bedst kan fjernes ved at ændre uddannelsesstrukturen, og han føjer til, at den tekniske udvikling og den høje beskæftigelse har ført med sig, at ikke-faglærte i større omfang overtager faglærtes arbejde. Dette har ikke skabt vanskeligheder i sig selv; der er tilsyneladende en stigende forståelse for, at man ikke bør anvende overkvalificeret arbejdskraft. Det er den ene ting, som jeg synes der har været bred tilslutning til; det er den vej, vi må gå; det er den vej, vi allerede er inde på, og når f. eks. hr. Helveg Petersen ikke mener, at vi er kommet langt nok med uddannelse af ikke-faglærte, så

kan jeg da for så vidt være enig heri, selv om jeg synes, at de resultater, som er opnået siden 1960, er ganske betydningsfulde.

Det er klart, at vi ikke blot var nået op på 13.000-14.000 under uddannelse om året, hvis vi havde haft en anden beskæftigelsessituation end den, vi har haft; så var vi formentlig nået endnu højere op. Det har altså i nogen grad været en bremse, at vi lykkeligtvis — og det er af mange grunde en meget lykkelig situation — har haft denne høje beskæftigelse.

Der er et andet problem, som har været inddraget, nemlig spørgsmålet om på alle områder at sikre, at der ydes den samme løn for arbejdet. Jeg tror også, at kunne man blive enig på dette felt organisationerne imellem, så ville der ikke være så forfærdelig mange bevægelighedsproblemer tilbage. Når dette er sagt, vil jeg gerne føje til, at selv om man stadig kan pege på visse forhold, så har vi jo aldrig haft så stor bevægelighed på arbejdsmarkedet som nu.

Jeg skal ikke sige så forfærdelig meget til hr. Ninn-Hansen; det var jo — og det glædede mig — lidt andre toner, vi hørte ved denne debat, end vi hørte for et par år siden; det tyder på lidt større konservativ bevægelighed, og det er jeg for mit eget vedkommende tilfreds med på dette felt.

Når hr. Helveg Petersen kommer ind på lærlingeuddannelsen og nævner, at den må revideres, vil jeg gerne heroverfor sige, at lærlingeuddannelsen jo i realiteten er under stadig revision, under stadig udvikling. Lærlingeloven er i sig selv en rammelov så fleksibelt indrettet, at man gennem de faglige udvalg og gennem lærlingerådet har mulighed for til enhver tid at indrette både den praktiske og teoretiske uddannelse således, at den stadig er i overensstemmelse med de krav, den tekniske udvikling stiller. Her er der altså i forvejen et arbejde i gang. Hvis så udviklingen på længere sigt vil gå i retning af — vi har jo set tendenser i så henseende — at uddannelsen nærmer sig specialarbejderuddannelsen, ligesom specialarbejderuddannelsen stadig bliver mere og mere udbygget, kan resultatet blive, at det hele måske på et senere tidspunkt noget ud i fremtiden smelter sammen; det kan blive udviklingen.

[Arbejdsministeren.]

Jeg tror, at blot man til enhver tid indretter sig i overensstemmelse med det, den tekniske udvikling fordrer af os, vil vi ikke komme ud for særlig store problemer her.

Jeg er heller ikke uenig i, at arbejdsvurderingen i forbindelse med disse problemer er af stor betydning; jeg vil i den sammenhæng kun pege på, at det jo også er noget, hovedorganisationerne på arbejdsmarkedet er fuldt opmærksom på; man har taget problemet op og er principielt tilhænger af tanken.

Jeg er stort set enig i de synspunkter, hr. Rimstad har fremført. Jeg er heller ikke uenig i, at vi til stadighed bør tilstræbe så effektiv en arbejdsanvisning som overhovedet muligt. Den geografiske bevægelighed er bl. a. på grund af boligproblemerne et problem endnu, men heller ikke som tidligere et vældig stort problem; det er jo lykkeligvis sådan, at navnlig de unge ugifte udfolder meget, meget stor også geografisk bevægelighed.

Hvad der videre skal ske med lovforslaget, må jo drøftes nærmere i det kommende udvalg. Jeg skal kun for mit eget vedkommende gentage det tilsagn, jeg allerede har givet om, at jeg er villig til at drøfte problemerne videre i udvalget.

Ordføreren for forslagsstillerne (Avel Kristensen): Hr. Rimstad mente ikke, jeg havde særligt kendskab til overenskomstforhandlinger. Jeg må så finde mig i hans vurdering og vil lægge vægt på andre menneskers bedømmelse i højere grad end på hr. Rimstads i denne sag. Der er en ting, der forbavser mig, den, at hr. Rimstad taler om, at der ingen problemer er, og i næste øjeblik siger, at det er et ømfindtligt område. Hvis der er fri bevægelighed, hvis man kunne gå hen og gøre det arbejde, man kan udføre, hvad gør det så, at man skriver det i en lov? Det kan være overflødigt, men så kan det heller ikke være ømfindtligt. Der må dog altså være områder, og der er betydelige områder, som er ømfindtlige.

Til hr. Ninn-Hansen vil jeg gerne sige, at jeg aldrig nogen sinde har truffet en overenskomst, der påbød, at en arbejdsgiver ikke kunne tage hvem som helst han ville til arbejdsleder. Jeg ved ikke, om de findes, jeg har ikke mødt dem. Det er da ganske

klart, at hvis jeg har et mekanisk værksted, hvor jeg har en 30-35 højt uddannede værktøjsmagere, så sætter jeg ikke en arbejdsmand til at være funktionær for dem, så tager jeg den bedst mulige værktøjsmager, jeg kan få; men min frihed til at tage arbejdsmanden, hvis der var én, der kunne, det findes der vist ingen overenskomst imod. Jeg har i hvert fald aldrig mødt det. Så der kan aldrig blive noget problem i denne sag med hensyn til arbejdslederne. Det kunne ikke i drømme falde mig ind, at der skulle kunne være sådan noget.

Hr. Chr. Madsen omtalte vor annonce. Jeg kan ikke se, at vor annonce har noget med arbejdsløsheden i vinter at gøre eller med, at der har været byggerestriktioner. Der er tale om, hvorvidt menneskene skal have lov til at udføre det arbejde, de kan udføre, om de skal have lov til at tage det, og om man skulle kunne hindre dem i det. Jeg har ikke været tilhænger af begrænsning i byggeriet eller af alle de mange restriktioner eller af den fejlslagne politik på disse områder; derom må der rettes henvendelse til en anden; det har intet som helst at gøre med det problem, vi taler om her.

Der bliver sagt, at vi har en stor arbejdsløshed nu. Ja, hvis det ærede medlem hr. Chr. Madsen vil være så venlig at skaffe mig både nogle kvindelige arbejdere og nogle mandlige ude i Valby, så vil jeg meget gerne have dem, for vi mangler dem. Vi kan i hvert fald ikke få dem, selv om vi averterer nok så meget.

Så spørger hr. Chr. Madsen: hvorfor slutter arbejdsgiverne ikke aftaler med de ufaglærte? Ja men i det eksempel, jeg nævnte med jernbjælker og entreprenører og tømremestre og tømrrersvende, dér er entreprenørerne bundet af en overenskomst, som en eller anden gang er lavet, som har været ufornuftig, men som siger, at hvis tømrrersvende og tømremestre har aftale om en aflønning for at lægge jernbjælker op, så skal entreprenørerne anvende tømrrersvende til det, de kan ikke slutte aftale med ufaglærte eller andre. De er bundet til at anvende tømrrersvende til det ifølge deres overenskomster, det kan ikke klares ved bare at gå hen og slutte en anden aftale. Det, der bliver sagt om jernpinde og forskallinger, det ved jeg godt; det er da udmærket, at der ikke alle steder er urimelige tilstande; men det

[Axel Kristensen.]

er da ikke et bevis på, at der ikke findes urimelige tilstande.

Ministeren sagde meget om øget uddannelse. Det vil jeg da ikke have noget imod; jeg mener da bestemt, jeg er tilhænger af, at vi skal skaffe den bedst mulige uddannelse. Jeg tror, vi skal have en meget høj uddannet arbejderklasse på mange områder i den tid, vi går ind i. Men det vedrører jo ikke spørgsmålet om, hvorvidt folk må lave et arbejde, når de kan det; så behøver de jo ikke yderligere uddannelse, så kan de gøre det. Og det er vitterligt, at mange steder kan de ikke få lov til det. Det er medvirkende til at opretholde gruppen af de såkaldte lavtlønnede. Det er da helt givet, at der som følge af disse tilstande skabes et bestemt produktionsmønster, og at man derfor ikke ved, hvorledes det ville have været, hvis man ikke havde haft disse urimelige tilstande.

Jeg har sagt det før — måske ikke her, men i de virksomheder, jeg har med at gøre — at hvis vi ikke havde fået den frihed, som vi fik sidst i 1940'erne, eller var det omkring 1950, så ville vi i dag have haft en lille fabrik; medens vi i dag producerer 10 gange så meget, som vi gjorde før. Vi havde ikke kunnet få den arbejdskraft, vi skulle have, hvis vi ikke måtte have taget ufaglærte ind, simpelt hen selv lært dem op. Det er jo det, der er humlen ved det, at arbejdsgiverne, når det kan betale sig for dem at have større beskæftigelse i deres virksomheder eller udvide dem, er villige til at betale omskoling og uddannelse til de specialer, der er, for ellers kan de ikke få folk, og man hindrer fremskridtene ved at sige, at folkene simpelt hen ikke må udføre det og det arbejde.

Jeg håber, at vi i udvalget kan få en fornuftig samtale om disse ting. Jeg har ikke drømt om, at dette lovforslag skulle blive gennemført, som det er. Jeg har heller ikke drømt om, at det skulle være tilstrækkeligt. Jeg har med vilje gjort, hvad jeg har kunnet for at få det skrevet så enkelt, at der kunne blive en almen diskussion. Der sidder adskillige medlemmer i dette ting, som ikke har ret meget forstand på arbejdsmarkedets forhold. Jeg sagde forleden, at selv om jeg havde været med i mange år, så ville jeg i mange tilfælde slet ikke kunne læse en overenskomst på et andet felt, fordi det

kræver en særlig kundskab at kunne læse en overenskomst.

Jeg tror, det er nyttigt, at vi får diskussioner som disse, og jeg håber, at det skal føre til, at vi kommer langt længere frem. Det vil tage tid, men det er før lykkes ved at tage en sag op og op igen, at man til sidst trænger igennem og får de ting løst, man vil have løst. Jeg tror ikke på, at der imellem arbejdsmarkedets parter er tilstrækkelig interesse for at løse dette spørgsmål, fordi de klarer sig jo i mange tilfælde uden løsning af det. For de mennesker, der lukkes ude fra at få en stigning i deres indkomster, og for det samfund, der ønsker den højest mulige produktion, er det nødvendigt at løse det.

Chr. Madsen: Hr. Axel Kristensen vil gerne have nogle kvindelige arbejdere til Valby. Jeg kan skaffe dem, jeg tror endda, jeg kan skaffe alle dem, han vil have, hvis han på den anden side kan skaffe disse mennesker en bolig. Fra Nordjylland, hvor man igennem mange år har haft en stor arbejdsløshed, er nordjyske arbejdere, både kvindelige og mandlige arbejdere, rejst mange steder hen her i landet og i udlandet for at få arbejde. Næsten alle omtaler det store problem: vi kan godt få arbejde, men vi kan ingen bolig få, og boligudgifterne, når vi endelig får en bolig, er så høje, at vi ingen indtægt har ud af det. Altså, hvis hr. Axel Kristensen vil skaffe antagelige boliger i Valby, skal jeg nok skaffe kvindelig arbejdskraft. Her har vi altså problemet stillet helt på højkant, sådan er problemet; de to ting skal løses, ellers klarer man ikke bevægeligheden på arbejdsmarkedet.

Hr. Axel Kristensen siger videre, at hvis en tømrermester og en entreprenør skal have jernbjælker op, så kan han kun få det, når han beskæftiger tømrere. Det er urigtigt; der kommer mange jernbjælker og mange betonbjælker op her i Danmark ved ufaglært arbejdskraft hver eneste dag.

Hr. Axel Kristensen siger om annoncen, at den ikke har noget med denne sag at gøre; det siges dog klart i annoncen, at nu har venstre fremsat dette lovforslag, og annoncen har som overskrift: Retten til arbejde. Det var det, jeg faldt over, for retten til arbejde er ikke et spørgsmål om bevægelighed på

[Chr. Madsen.]

arbejdsmarkedet alene og om kollektive overenskomster alene; der er mange, mange andre faktorer, der skal blandes ind i det; det er et spørgsmål om arbejdsgivernes indstilling til bevægeligheden på arbejdsmarkedet, og det er også et spørgsmål om, hvilken politik der føres her i folketinget.

Rimstad: Hr. Axel Kristensen sagde til mig, at jeg skulle have sagt, at han ingen indsigt havde i disse ting. Det sagde jeg slet ikke; jeg sagde, at man kunne ikke frigøre sig fra den fornemmelse, at forslagsstilleren ikke havde nogen op to date indsigt, og der er en væsentlig forskel på det. Vi ved jo alle sammen, at hr. Axel Kristensen har været beskæftiget i industrien tidligere, og det er jo netop det uheldige ved dette forslag, at det behandler problemer, som ikke længere eksisterer; den indsigt, der har været til stede, har i hvert fald ikke været i moderniseret form.

Så vil jeg gerne sige, at jeg synes, at det er en både urigtig og overfladisk argumentation at hævde, at jeg skulle have sagt, at der ingen problemer er i denne sag, men at det er et ømfindtligt område. Det sagde jeg slet ikke; jeg sagde, at de problemer, som lovforslaget omtaler, i meget stort omfang ikke eksisterer, men at der er andre problemer, man skulle tage op, og at det er derfor, området er ømfindtligt.

(Kort bemærkning).

Axel Kristensen: I anledning af hr. Chr. Madsens bemærkning om jernbjælker, skal jeg bare referere til en voldgiftssag, nr. 207, om oplægning af jernbjælker, som er afgjort imellem Dansk Tømmer-Forbund og Entreprenørforeningen på entreprenørfirmaet Monberg & Thorsen A/S's vegne. I denne kendelse siges det til slut:

„Entreprenørfirmaet Monberg & Thorsen A/S har været pligtig at lade det omhandlede arbejde udføre af tømmersevende.

Sagens omkostninger, herunder opmandens honorar kr. 250.00, udredes med halvdelen af hver af parterne.“

(Kort bemærkning).

Chr. Madsen: Jeg kan naturligvis ikke tage denne voldgiftssag for gode varer, sådan

som den blev læst op her. Jeg kan bare meddele hr. Axel Kristensen, at det modsatte er tilfældet; hvis arbejdsmændene, jord- og betonarbejderne, står i en akkord, så kan tømmersevendene ikke komme og lægge bjælker op i denne akkord, for så omfatter akkorden for ufaglærte dette arbejde. Jeg kender altså ikke sagen, men jeg går ud fra, at det er det, voldgiftskendelsen drejer sig om i dette tilfælde.

Anker Jørgensen: Jeg synes, det kan være interessant at gøre opmærksom på, at i tilfælde, hvor man f. eks. anvendte træelementer til boligbyggeri, har der for ganske nylig været en sag om, hvorvidt dette arbejde skulle udføres af snedkere eller skulle udføres af arbejdsmænd. Der er nu truffet en afgørelse, og denne afgørelse siger, at det skal være arbejdsmænd. Det er en afgørelse, som er truffet af Landsorganisationens grænseudvalg, og det vil altså sige, at man også dér selv har klaret dette problem. Denne sag er aktuel, den er ny; det synes de ting, som hr. Axel Kristensen graver i, ikke at være.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Første næstformand (From): Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Der er ikke mere på dagsordenen.

Medlem af folketinget Skråppenborg-Nielsen har meddelt mig, at han ønsker til indenrigsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Har ministeren planer om inden for en overskuelig årrække og af hensyn til den omsiggribende forureningsfare at fremkomme med forslag, der sigter imod indførelse af obligatoriske rensningsanlæg overalt i landets kommuner?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommende spørgetid.

[Formanden.]

Medlem af folketinget Hagen Hagensen har meddelt mig, at han ønsker til finansministeren at stille følgende spørgsmål:

„Vil ministeren foranledige forslag om, at bidrag til børn over 18 år, som det af offentlig myndighed er pålagt en af forældrene at udrede i tilfælde af barnets videre uddannelse, kan bringes til fradrag ved opgørelsen af yderens skattepligtige indkomst?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, torsdag den 5. maj, kl. 13 med følgende dagsorden:

1) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring i lov om kirkers bestyrelse m. m.

2) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring i lov om menighedsråd.

3) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring i lov om lønninger m. m. til folkeskolens lærere.

4) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om indseende med priser.

5) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændringer i lov om luftfart.

6) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om fremme af bevægeligheden på arbejdsmarkedet [af Axel Kristensen m. fl.].

Mødet hævet kl. 15¹⁸.

99. møde.

Torsdag den 5. maj kl. 13.

Formanden: I skrivelse af gårs dato meddeler handelsministeren, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændring i lov om Danmarks erhvervsfond.

Udvalget angående forslag til lov om ændring i lov om køb på afbetaling har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer vil blive omdelt.

Udvalget angående forslag til lov om ændring i lov om oprettelse af en landsskattebetalt og om tilsynet med skatteligningen m. v. har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer vil blive omdelt.

Det er meddelt mig, at udvalget angående forslag til lov om ændring i lov om kirkers bestyrelse m. m. og forslag til lov om ændring i lov om menighedsråd ønsker at afgive mundtlig indstilling ved nævnte lovforslags tredje behandling.

Medlem af folketinget Morten Lange har meddelt mig, at han ønsker til ministeren for offentlige arbejder at stille følgende spørgsmål:

„Vil ministeren ophæve „grøftekant-cirkulæret“ af 1939?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Skriftlig fremsættelse af lovforslag.

Handelsministeren (Lars P. Jensen): Jeg har herved den ære for det høje ting at fremsætte *forslag til lov om ændring i lov om Danmarks erhvervsfond.*

Der er kun gået ca. et år, siden folketinget i april måned 1965 afsluttede en grundig gennemgang og revision af denne lovgivning. Når jeg allerede nu vender tilbage til folketinget og foreslår en ændring af loven, skyldes det, at væksten i eksportkreditrådets garantigivning i den forløbne